

В. М. Чернобровкін та інші, наголошуючи, що саме відмінність образів визначає внутрішній напрям процесу розв'язання задачі та вирішення проблемної ситуації. Мету у такому випадку можна розглядати як бажану майбутню кінцеву ситуацію, а саме проблемне рішення як досягнення бажаного результату з заданими критеріями якості. Ознакою появи проблемної ситуації, згідно з даною теорією, є труднощі в досягненні мети. Проблема педагогічна ситуація визначає комплекс умов, за яких вирішується педагогічна задача. Ці умови можуть як сприяти, так і перешкоджати успішному вирішенню завдання. Проблема є така задача, яка вимагає знаходження способів перетворення, не наданих в умові задачі [8].

І. Д. Бех, О. В. Хрущ-Ріпська, С. В. Яремчук зазначають, що майбутній педагог має вчитися завчасно приділяти увагу складним питанням і не чекати, що хтось звільнить його від їх вирішення. В інших випадках він ризикує тим, що рішення буде йти в розріз із його інтересами [1; 7].

Отже, компетентність вчителя – поняття динамічне, багатогранне й багатоаспектне, його зміст змінюється у відповідності із процесами, що відбуваються в суспільстві й освіті. Його особливості проявляються в умінні приймати певні рішення і нести за них відповідальність. Подальшої розробки, систематизації, аналізу й узагальнення потребують питання визначення змісту, форм, механізмів підготовки компетентного педагога.

Література

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : [навч. посіб.]. / І. Д. Бех. – Київ: Академвидав, 2012. – 256 с. – (Серія «Альма-матер»).
2. Гершунский Б. С. Педагогическая прогностика: Методология, теория, практика / Б. С. Гершунский. – К.: Вища школа, 1986. – 200 с.
3. Иванова С. П. Учитель XXI века: ноопсихологический подход к анализу профессионально-личностной готовности к педагогической деятельности / С. П. Иванова. – Псков: ПГПИ им. С. М. Кирова, 2002. – 228 с.
4. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М., 1996. – 278 с.
5. Кондратова Л. В. Сборник педагогических задач : учебн. пособ. для студ. пед. ин-в. / Л. В. Кондратова – М.: Просвещение, 1987. – 144 с.
6. Орлова И. В. Тренинг профессионального самопознания: теория, диагностика и практика педагогической рефлексии / И. В. Орлова – СПб: Речь, 2006. – 128 с.
7. Хрущ-Ріпська О. В. Психологічні засади формування у студентів педвузу готовності до майбутньої професійної діяльності (на матеріалі музвиховання): дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 / Хрущ-Ріпська Олена Василівна. – К., 1998. – 222 с.
8. Чернобровкін В. М. Психологія прийняття рішень у педагогічній діяльності: дис. ... доктора психол. наук : спец. 19.00.07 / Чернобровкін Володимир Миколайович. – К., 2007. – 480 с.

УДК 37.015.3+159.947.5

Галянта Л. В.

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРОФЕСІЙНИЙ ПОГЛЯД ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА І ВЧИТЕЛЯ

Постановка проблеми. Вивчення мотивації учнів до навчальної діяльності знаходиться на межі виховання і навчання, тому увага психологів та вчителів повинна бути не тільки спрямована на успішне навчання, але і на те, що відбувається в розвитку особистості учня на кожному віковому етапі.

Несформованість навчальної мотивації, яка виявляється у небажанні вчитися, відвідувати школу, у відсутності інтересу до шкільних занять, переважно негативних емоцій у процесі навчання, нерозумінні змісту тощо, призводить до того, що дитина не може досягти успіхів у навчанні. В подальшому цей неуспіх може поширюватися на інші види діяльності. Тому вже від початку систематичного навчання необхідно не тільки констатувати небажання школяра вчитися, але й виявляти причини цього, з'ясовувати, які сторони мотиваційної сфери у нього не сформовані [2, с. 101–141].

До завдання формування мотивації навчання необхідно підходити з урахуванням вікових особливостей дитини, її індивідуальних психологічних характеристик. Формування мотивації визначається її резервами в кожному віці, зоною її «найближчого розвитку». Ці резерви не актуалізуються самі по собі, а мобілізуються тільки в процесі активного включення школярів у навчальну діяльність. Організувати таку розвивальну діяльність має вчитель. Робота з розвитку позитивної мотивації учіння потребує часу, оскільки торкається глибинних внутрішніх механізмів становлення особистості [3, с. 238–248].

Важливо пам'ятати, що порівнювати здобутки дитини треба не з досягненням інших дітей на підставі нормативів, а з її власними досягненнями порівняно з минулою ситуацією.

Формуючи у дитини відчуття компетентності у навчальній діяльності, вчитель має частіше підкреслювати все, чому та навчилась, усі позитивні здобутки й те, чому вона ще може навчитися, але не фіксувати увагу на її невмінні. Тоді свою некомпетентність у нових складних ситуаціях дитина сприйматиме як можливість чомусь навчитися, а не як особистісну ваду. Пізнавальний інтерес формується тільки в тому випадку, коли учбова діяльність успішна, а здібності і старанність позитивно оцінюються дорослим. Учителю необхідно передбачити систему заходів (ситуацій, завдань), спрямованих на формування окремих аспектів внутрішньої позиції учня стосовно навчання [4; 6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення мотивації до навчальної діяльності та вплив на неї професійних якостей педагога вивчали в педагогічній психології. На загальнотеоретичному рівні проблеми формування мотивації особистості досліджували в своїх роботах такі психологи і дидакти, як Б. Баєв, Д. Ельконін, Г. Костюк, О. Леонтьєв, І. Підласий, С. Рубінштейн та ін. Навчальну мотивацію як компонент навчальної діяльності досліджували в таких напрямках: онтогенетичному (В. Асеев, Л. Божович, Л. Виготський, Д. Ельконін та ін.); діяльнісному (М. Алексеєва, А. Маркова, М. Матюхіна, Т. Матіс та ін.); дидактичному (Ю. Бабанський, М. Данилов, А. Кузьмінський, Я. Лернер, А. Омеляненко, О. Савченко, Г. Щукіна та ін.).

Формулювання мети роботи. Розкрити особливості впливу вчителів на формування мотивації учнів до навчальної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Традиційно процес навчання описувався як певна дія вчителя з наповнення учня знаннями, вміннями і навичками, якими, без сумніву, має володіти вчитель. Учень у цій концепції має «ковтнути» і «перетравити» все, чим його «годував» наставник. Але, як відомо, справа не тільки в якості і кількості «їжі», а ще і в тому, чи хоче, власне, сама людина їсти. Так і в навчанні – вчителі з власного досвіду знають, що дитину важко чомусь навчити, якщо вона ставить до учіння і знань байдуже, без інтересу, не відчуючи й не усвідомлюючи потреби в них. Тому перед педагогом постає завдання формування і розвитку в учнів позитивної стійкої, зрілої мотивації учбової діяльності. Для того щоб учень по-справжньому включився в роботу, потрібно, щоб завдання, які ставляться перед ним у процесі навчання, були не лише зрозумілими, але і

внутрішньо прийнятими ним, тобто знайшли емоційний відгук, стали особистісно значущими [2; 4].

Основними умовами, що впливають на формування навчальної мотивації є:

1) зміст навчального матеріалу – структурований, зрозумілий, оптимальний за рівнем складності, пов'язаний із життям тощо;

2) організація навчальної діяльності:

- спосіб розкриття навчального матеріалу – творчий, через розкриття суті предмета, що вивчається;

- співвідношення між мотивом і метою. Мета, поставлена вчителем, повинна стати метою учня. Для перетворення мети на мотиви-цілі велике значення має усвідомлення учнем своїх успіхів;

- колективні форми учбової діяльності;

- проблемне навчання, використання проблемних завдань;

3) оцінка учбової діяльності (караюча, підтримуюча);

4) стиль педагогічної діяльності вчителя;

5) індивідуальні властивості особистості. Мотиваційне значення можуть мати такі властивості особистості, як рівень домагань, прагнення до успіху або уникнення невдачі, мотиви афіліації [5].

Формування мотивації учіння можливе тільки у навчальній діяльності. Відповідно до змісту уроку, професійних навичок, вчитель має спрямувати організацію навчальної діяльності на формування мотиваційного циклу школярів, який складається з ряду етапів: мотивація початку роботи (готовність до роботи), мотивація ходу виконання роботи (включеність, підтримка інтересу, уважність тощо), мотивація завершення. Вчитель може наповнити психологічним змістом кожен етап уроку, бо «кожен етап – це специфічна за своїм мотиваційним змістом психологічна ситуація» [2; 4].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок. Отже, формування мотивації учнів до навчальної діяльності неможливо здійснити без врахування їх вікових особливостей, впливу стійкості пізнавальних інтересів, змісту навчального матеріалу, авторитет педагога в колективі учнів, спрямованість особистості на досягнення освітніх цілей, рівень професійної компетентності вчителя. Керівництво процесом учіння потребує від учителя розуміння сутності мотивації навчальної діяльності, основних закономірностей її функціонування та розвитку.

З огляду на це, подальший науковий пошук буде спрямований на дослідження рівня мотивації учнів до навчальної діяльності та вивчення способів її підвищення вчителями.

Література

1. Грабовська Т. Формування позитивної мотивації діяльності особистості / Т. Грабовська, О. Киричук // Рідна школа. – 2002. – № 4(867). – С. 12–14.
2. Дербеньова А. Г. Усе про мотивацію / Дербеньова А. Г. – Х. : Вид. група «Основа», 2012. – 207 с.
3. Канюк С. С. Психологія мотивації: Навчальний посібник / Канюк С. С. – К.: Либідь, 2002. – 248 с.
4. Маркова А. К. Формирование мотивации учения / Маркова А. К., Матис Т. А., Орлов А. Б. – М., 1990. – 212 с.
5. Мотивація як рушійна сила самовдосконалення: навч.-метод. посіб. / О. В. Саполович, Н. М. Рогова. – Пирятин: РМК ВО Пирятинської РДА, 2013. – 40 с.
6. Ничкало Н. Педевтологічні пошуки в педагогічній науці / Ничкало Н. – К., 2007. – 21 с.